

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

Тернопіль
19-20 жовтня 2018 року

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Факультет педагогіки і психології
Кафедра практичної психології
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Східно-європейський слов'янський університет (м. Ужгород)
Гуманітарно-природничий університет імені Яна Длугоша (Польща)
Вища лінгвістична школа у м. Ченстохово (Польща)
Південночеський університет (Чехія)
Вища школа Humanitas (WSH) у м. Сосновец (Польща)

**ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
з нагоди 20-річчя кафедри практичної психології**

Тернопіль, 2018

УДК 159.923
ББК 88.4
П 69

Рецензенти:

Кравець В.П., доктор педагогічних наук, професор
Буняк Н.А., доктор психологічних наук, професор

Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка
(протокол № 2 від 2 жовтня 2018 року)

Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції, 19-20 жовтня 2018 р.: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри практичної психології / упорядники Г.К. Радчук, З.М. Адамська, І.П. Андрійчук. – Тернопіль, ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2018. – 272 с. – Укр., польс., англ.

У матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції «Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції» здійснено психологічний аналіз найбільш актуальних проблем сучасної освіти, проаналізовано аксіологічні вектори її розвитку та психолого-педагогічні засади реформування і визначено проблеми становлення культури життєвого самовизначення сучасної молоді. Матеріали учасників науково-практичної конференції адресуються професійним психологам та широкому колу освітян.

Усі матеріали збірника подаються в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

УДК 159.923
ББК 88.4
П 69

© Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ЗМІСТ

АКСІОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Карпенко З.	Аксіопсихологічні засади дидактичного конструювання..	8
Левчук А.	Психологічні засади вирішення конфліктів у розвитку освітньої організації.....	10
Неверенко В.	Аксіологічний аспект становлення професійно-особистісних орієнтацій сучасного педагога.....	12
Свідерська Г.	Ціннісні аспекти реалізації неформальної освіти української молоді.....	15
Шиманська Н.	Проблема становлення професійного аксіогенезу у майбутніх вчителів початкових класів.....	18
Шпак М.	Концептуальні основи розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.....	20

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Kikinezhdі O., Shulha I.	To the problem of the formation of a non-discriminatory educational environment in the conditions of the new ukrainian school.....	24
Procházka M.	School pupils' educational problems and finding the solutions by the students-future teachers'.....	26
Vítečková M.	Novice Teachers and their introduction to teaching practice – experiences and current conditions in Czech Republic.....	27
Богерчук С.	Креативність як чинник професійної успішності вчителя початкових класів.....	27
Болтівець С.	Психогігієна навчання у закладах середньої і високої освіти та її апаратурно-психологічний моніторинг.....	30
Василькевич Я.	Школа як соціальний чинник розвитку креативності особистості.....	33
Воронкевич О.	Вплив медіа-середовища на формування агресивної поведінки молодших школярів.....	36
Демедюк Л.	Особливості міжособистісних взаємин у педагогічному колективі сільської малокомплектної школи.....	38
Зінзюк Л.	Психолого-управлінські умови формування згуртованості педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу.....	41
Зозуля І.	Розвиток креативності дітей у системі сучасної дошкільної освіти.....	43
Комінко Г., Сигіль Н.	Сучасні методичні підходи до викладання економічних предметів у школі.....	46
Космина Н.	Формування сприятливого психологічного мікроклімату в період адаптації до нових умов навчання у новоствореній школі.....	48
Кузняк Ю.	Психологічні особливості управління розвитком	

	лідерства у педагогів загальноосвітнього навчального закладу.....	50
Лютаревич І.	Рівень самоконтролю керівника як чинник підвищення відповідальності педагогів загальноосвітнього навчального закладу.....	53
Махлинець С.	Особливості соціалізації молодших школярів з неповних сімей.....	56
Нагорна В.	Психолого-управлінські умови попередження насильницьких дій щодо підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.....	58
Несмашна Г.	Гуманістична психологія як основа психологічного супроводу професійного та особистісного зростання педагогів нової української школи.....	61
Олексюк В.	Психологічні передумови діалогізації педагогічної взаємодії як ключової у сучасній освіті.....	63
Сіткар В.	Гендерний аспект самооцінки особистих якостей у четвертокласників за методикою Дембо-Рубінштейн.....	66
Сметанюк І.	Психологічні передумови розвитку моральної свідомості у молодшому шкільному віці.....	69
Столяренко О.	Особливості емоційної саморегуляції педагогів з різним типом професійної спрямованості.....	71
Фурман А., Фурман О.	Ініціативно-психологічна діяльність в освітній сфері суспільства: концепти і визначення.....	74
Цюман Т.	Формування навичок безпечної поведінки у дітей: прикладні аспекти.....	76
Чіп Р.	Актуальність проблеми гендерної ідентичності у період дорослішання особистості.....	78
Янкович О.	Реалізація ідей польського досвіду оцінювання результатів навчання молодших школярів в українських школах.....	81

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Боднарчук Ж., Греняк Н.	Особливості психолого-педагогічного супроводу дитини з розладами зі спектру аутизму.....	84
Бригадир М.	Психологічна служба та організація інклюзивного навчання.....	87
Гончаровська Г.	Технології забезпечення психолого-педагогічного супроводу дитини в межах інклюзивного навчання.....	89
Олійник Г.	Становлення інклюзивної освіти в Україні: від інтеграції до інклюзії.....	92
Свіргун Л.	Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами.....	95

ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Адамів С.	Трансформаційні процеси підготовки майбутніх фахівців-маркетологів.....	98
-----------	---	----

Адамська З.	Фасилітація як передумова розвитку діалогічної культури майбутнього психолога.....	101
Андрійчук І.	Використання гуманістичних технологій у професійній підготовці майбутніх психологів.....	103
Галян І.	Глибина смисложиттєвих переживань як чинник становлення майбутнього педагога.....	106
Галян О.	Використання ідей гуманістичної педагогіки у підготовці майбутніх педагогів до реалізації принципу суб'єктності учня в освітньому процесі.....	109
Демків В., Любінський В.	Психологічні аспекти розвитку творчої активності майбутніх фахівців-дизайнерів.....	111
Дереча А.	Динаміка професійної самосвідомості студентів-психологів.....	114
Дуткевич Т.	Формування гуманістичних цінностей майбутніх учителів у процесі аналізу педагогічних конфліктів.....	116
Заставнецька Я.	Стан сформованості самоорганізації у педагогів загальноосвітнього навчального закладу.....	119
Калаур С.	Потенціал акмеологічного підходу під час професійної підготовки менеджерів соціокультурної діяльності.....	121
Карпенко Є.	Емоційний інтелект у роботі психотерапевта.....	124
Кондрацюк В.	Гендерні особливості використання механізмів психологічного захисту студентами під час навчання у виші.....	126
Кузьменко Т.	Емоційна стабільність як основа гармонійного особистісного та професійного розвитку студента-психолога.....	129
Магдисюк Л., Павлова Б.	Особливості професійного вигорання працівників екстремальних професій.....	132
Мешко Г., Мешко О.	Професійне самовизначення майбутнього вчителя у фокусі становлення його педагогічної позиції.....	134
Панченко С.	Нові можливості післядипломної освіти педагогів: формальний та неформальний виміри.....	136
Панчук Н.	Ціннісний компонент професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця.....	139
Паркулаб О.	Екзистенційні цінності як чинник актуалізації особистісного потенціалу майбутніх психологів.....	141
Періг І.	Прогнозування на етапі професійного самовизначення майбутніх психологів.....	144
Приходько Ю.	Професійний відбір як чинник успішної фахової підготовки практичного психолога.....	146
Радчук Г.	Психологічні орієнтири розвитку освітнього процесу....	149
Савицька О.	Цільова спрямованість особистості майбутнього фахівця в контексті становлення його суб'єктності.....	151
Савчин М.	Теоретико-методологічні засади психологічної практики в контексті духовної парадигми.....	153

Сендецька Т.	Психологічні механізми розвитку лідерських якостей особистості в умовах сучасної освіти.....	155
Слободянюк О.	Діалогічність освітнього процесу вищого навчального закладу як передумова становлення особистості майбутнього педагога.....	158
Слозанська Г.	Соціальний працівник в об'єднаній територіальній громаді: ролі, які він виконує.....	160
Сорока О., Банкул Л.	Потенціал музикотерапії у підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності.....	162
Толков О.	Операційний компонент психологічної готовності майбутніх учителів до професійної діяльності.....	165
Чайка В.	Саморозвиток як особистісна форма активності майбутнього педагога і виявлення його суб'єктності.....	167
Чайковська О.	Особливості професійного становлення майбутніх практичних психологів.....	169
Чопик С.	Психологічні механізми розвитку адекватного рівня домагань студентів в умовах вищої школи.....	172
СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ЖИТТЄВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ		
Pasternakova L. Венгер Л.	The role of values in human life..... Психолого-педагогічні технології підтримки дітей та дорослих у сучасному світі.....	176 180
Гільман А.	Особливості дослідження саногенного мислення студентської молоді в контексті збереження їхнього здоров'я.....	183
Грицишин Ю.	Жіноча ідентичність у контексті становлення культури життєвого самовизначення особистості.....	185
Демчук А.	Копінг-поведінка в рамках психологічних досліджень...	187
Дідора М.	Самостійність як ядро цілісної особистості.....	190
Дорофей С.	Проблема становлення життєвого самовизначення сучасної молоді.....	192
Дуда У.	Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми самореалізації у вітчизняній та зарубіжній психології...	195
Дучимінська Т., Хлівна О.	Оптимістична атрибуція як умова ефективної навчальної діяльності студентів-психологів.....	197
Жизномірська О.	Становлення культури самоствердження підростаючої особистості: євроінтеграційний підхід.....	199
Кавецький В.	Вибір професії учнями ЗЗСО як важлива складова професійного самовизначення особистості.....	202
Кізь О.	Соціально-психологічні детермінанти життєвого самовизначення депривованого юнацтва.....	205
Кічук А.	Формування у студентів навичок позитивного мислення в умовах конфлікту медіумів: деякі психологічні аспекти проблеми.....	207
Клюйко Л.	Проблема професійної я-концепції у психологічній	

	літературі.....	210
Колінець Г.	Психологічні аспекти життєвого самовизначення молоді.....	212
Королюк О.	Психологічні підходи до вивчення активності в психології.....	214
Ломак О.	Аполітичність молоді: байдужість чи життєва позиція?..	217
Малежик П., Зазимко Н.	Мотиваційна сфера навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців з ІТ.....	219
Мельник А.	Психологічні особливості реакції на психотравмуючу ситуацію у підлітковому віці.....	221
Мілян Н.	Медіаграмотність як чинник інформаційно-психологічної безпеки особистості у маніпулятивному медіапросторі.....	224
Мушкевич В., Бульчик Т.	Особливості фрустраційної поведінки військовослужбовців.....	226
Мушкевич М.	Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування батьків, які мають проблемних дітей...	229
Рик Г.	Особливості часової перспективи особистості в юнацькому віці.....	232
Руденко О.	Емпіричне дослідження психологічного благополуччя вчителів загальноосвітніх навчальних закладів.....	234
Стандрет Г.	Самовизначення особистості.....	236
Федоренко Р.	Аналіз психологічних чинників задоволеності подружніми взаєминами у молодій сім'ї.....	238
Фенина О.	Життєве самовизначення і вибір шлюбного партнера....	241
Чайковська Г.	Духовний аспект екологічного виховання особистості..	244
Чорна І.	Становлення культури життєвого самовизначення сучасної молоді засобами профорієнтації.....	246
Шамне А.	Гіпо- та гіперсоціальні установки в структурі життєвого самовизначення сучасної молоді.....	249
Шевченко О.	Довіра до себе як умова життєвого самовизначення сучасної молодої людини.....	252

КРОСКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТІ ТА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ

Гірняк Г., Колеснік А.	Теоретичний аналіз методів підвищення нервово-психічної стійкості осіб юнацького віку.....	254
Жигайло Н.	Психологія бізнесу, лідерства та комунікацій як перспективний науковий напрям в Україні та Європі....	256
Моначин І.	Особливості академічної мобільності викладачів і студентів на сучасний час.....	261
Поліщук В.	Соціальна освіта: сучасні підходи.....	264
Пришляк О.	Сучасні підходи до підготовки фахівців соціономічної сфери у контексті євроінтеграційних процесів.....	267
Фролова О.	On sociocultural awareness for future seafarers.....	269

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Стрімкий і неоднорідний розвиток сучасного українського суспільства актуалізує обґрунтування нових методів психологічної допомоги особистості. Як зазначають вітчизняні дослідники (О. Ф. Бондаренко, Л. В. Долинська, Ш. В. Лушин, С. Д. Максименко, В. Г. Панок, Н. І. Пов'якель, Г. К. Радчук, М. В. Савчин, А. В. Фурман, Н. В. Чепелева, Н. Ф. Шевченко та ін.), основною метою і цінністю психолога сьогодні є не позбавлення від симптомів і страждань як таких, а створення умов, які б сприяли досягненню феномена саморозуміння у клієнта, розвитку у нього здатності самостійно керувати своїми намірами і вчинками, усвідомленню власної свободи і автономії, а також відповідальності за власне життя. Робота психолога будується в першу чергу на розумінні унікальності, неповторності особистості клієнта, його індивідуальності.

На думку Г. К. Радчук, особливою формою взаємодії суб'єктів такого процесу виступає діалог, важливим чинником якого є зосередженість людини на партнері, залучення його до співпереживання, що, в свою чергу, «забезпечує розуміння, а не лише готовність допомогти учасникові спілкування» [3, с. 273]. Діалогічні стосунки є тим оптимальним психологічним фоном організації контактів, до якого мають прагнути люди і який за адекватної зовнішньої репрезентації та внутрішнього прийняття приводить до справжнього взаємного розкриття людей, котрі взаємодіють. Вони здатні створити оптимальні умови для саморозвитку та самовдосконалення обох суб'єктів процесу взаємодії [3].

У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність розвитку діалогічної культури майбутнього психолога ще на етапі професійно-особистісного становлення. Отже, очевидною стає необхідність переорієнтації сучасної системи професійної освіти психологів на нову парадигму, яка б, на відміну від традиційної, орієнтованої на стратегію впливу, базувалася на принципах діалогічності, взаємодії та партнерства, активності та самостійності, ціннісно-сміслового та суб'єктного сприймання реальності. Як зазначає Г. К. Радчук, освітнє середовище сучасного вишу повинно здійснювати зв'язок суб'єкта професійної освіти зі світом культури, актуалізуючи потенціал його самоорганізації і саморозвитку, фасилітуючи його осмислене, суб'єктивно включене учіння. Для наповнення змісту освіти особистісним змістом необхідна особлива організація освітнього процесу, яка враховує суб'єктивну реальність ціннісно-сміслової сфери студента, вибірково персональну значущість конкретного змісту і самого процесу освіти. Саме з позиції гуманітарної парадигми освіта фасилітує особистісний потенціал, перетворює студента на співавтора освітнього процесу, створює умови для набуття ним власного особистісного досвіду [3].

Провідна роль у розвитку діалогічної культури студента належить викладачеві. Здатність викладача допомогти студентам у складному процесі їх

професійно-особистісного становлення, в побудові індивідуальної траєкторії освіти, яка співвідноситься з загальноприйнятими досягненнями людства, його готовність забезпечити необхідні для цього умови становить суть його здібностей як фасилітатора. Такий супровід сьогодні називають фасилітативним, і саме він забезпечує формування готовності студента до самостійного пошуку проблем і їх вирішення; розвиток його творчого потенціалу, вміння діяти і жити в нестандартних умовах, у швидко змінюваному світі, а основний механізм такого супроводу – фасилітацією.

Основи розуміння сутності феномену фасилітації закладено в гуманістичній і екзистенційній психології А. Адлера, Д. Б'юдженталля, А. Маслоу, Р. Мея, К. Роджерса, Н. Роджерс, В. Франкла, Е. Фромма та ін.; в яких фасилітація передбачає не тільки усунення (чи зменшення) в людині негативних переживань, викликаних нестачею чогось, але й сприяння її особистісному зростанню, її орієнтації на власний вибір, актуалізацію здатності до творчої адаптації, самозміни, саморозвитку.

Згідно з гіпотезою К. Роджерса, створення фасилітативної психологічної атмосфери можливе лише при дотриманні трьох умов: конгруентне самовираження у спілкуванні, істинність, щирість; безумовне позитивне самоставлення і безоціночне прийняття інших; активне емпатійне слухання і розуміння [4].

Дж. Б'юдженталь звертає увагу на те, що фасилітатор працює собою: своїм внутрішнім світом, своєю суб'єктивністю і, в першу чергу, – чутливістю до внутрішнього світу Іншого і здатністю вступити з ним в глибинне спілкування, яке вже саме по собі наділене цілющою силою. Однак вирішальною при цьому стає здатність психолога-фасилітатора зробити можливими інтенсивні пошуки самого клієнта, його усвідомлення; відповідальні вибори і мужні рішення. Це, в свою чергу, передбачає розвиток широкого спектру сензитивних здібностей фасилітатора, які дозволяють йому тонко відчувати складні, часто ледь помітні процеси суб'єктивної реальності; здатність адекватно і ефективно застосовувати багатий технічний арсенал; сприяючи внутрішній роботі клієнта й не переходячи при цьому до маніпулювання; здатність спілкуватися на більш глибоких рівнях, ніж це відбувається при звичайних розмовах, а також – здатність розрізняти кожен рівень глибини спілкування і обережно рухатися від одного до іншого в процесі взаємодії з клієнтом, відповідно до вимог ситуації [1].

З-поміж вітчизняних науковців проблему фасилітації активно досліджують І. М. Авдєєва, М. С. Андрущик, А. О. Бакай, Г. О. Балл, О. І. Власова, Е. У. Гуцало, М. Й. Казанжи, О. О. Кондрашихіна, Н. В. Лук'янчук, П. В. Лушин, С. О. Оліфіра, О. П. Саннікова та ін.

Зокрема, на важливості фасилітації в освітньому процесі наголошує П. В. Лушин, вказуючи на те, що, посівши позицію рівності, розділяючи зі студентом відповідальність за його ж розвиток, викладач таким чином забезпечує умови для реалізації особистісного потенціалу студента. Це своєрідний акт довіри студента до викладача. Тобто фасилітація за

П. В. Лушиним – це недирективне і сприяюче ставлення до проявів суб'єктності студента, до процесу саморозвитку[2].

Отже, процес розвитку діалогічної культури у майбутніх психологів варто розглядати як динамічну низку послідовних діалогічних взаємодій педагогів і студентів, які одночасно виступають і як результат фасилітації – особистісне зростання і саморозвиток особистості, і як процес, який містить в собі дії однієї людини (чи групи) щодо підтримки і полегшення проявів ініціативи, самостійності іншої; сприяння процесу їх психічного розвитку і забезпечення позитивної міжособистісної взаємодії, що актуалізує процеси саморозвитку і самореалізації.

Література

1. Братченко С. Л. Экзистенциальная психология глубинного общения / С.Л. Братченко. – М: Смысл, 2001. – 197 с.
2. Лушин П. В. Гуманистическая, авторитарная и эконпсихологическая перспективы образования в условиях глобализации / П. В. Лушин // Вісник психологічної освіти: зб.наук.праць. – Вип.9. [головн.ред. О.Л.Олійник]. – К.: Геопринт, 2008. – С.209-221.
3. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи: монографія / Г. К. Радчук. – [2-ге вид., розш. і доп.]. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 380 с.
4. Роджерс К. Вчитися бути вільним / К. Роджерс // Гуманістична психологія: Антологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів: у 3-х т. [упоряд. Роман Трач (США) і Георгій Балл (Україна)]. – К. : Університетське видавництво «Пульсари», 2001. – С.38-61

Андрійчук Іванна
м. Тернопіль

ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Система освіти в Україні, як показує аналіз літератури та досвід, висуває принципово нове соціальне замовлення на підготовку фахівця, який відповідав би сучасним науковим та соціально-економічним вимогам, а також був би фахівцем з фундаментальною гуманітарною та психолого-педагогічною підготовкою, постійно вдосконалював свою професійну майстерність, умів сам вчитися й навчати інших.

Центральною ідеєю освіти стає пріоритет соціально-мотиваційних факторів і загальнолюдських цінностей, методологічна переорієнтація освіти на особистість, на забезпечення активної пізнавальної позиції суб'єкта навчання, методологічне, дидактичне і методичне забезпечення навчально-виховного процесу [3].

Одну з найважливіших ролей у формуванні, розвитку й реалізації інтелектуального капіталу відіграє вищий навчальний заклад, який безпосередньо формує людський капітал суспільства. Його головне завдання - підготувати фахівців, здатних і бажаючих створювати й сприймати зміни й